

Review of Tourism Administration Journal

Journal home page: www.rotajournal.org

ISSN: 2757-6205

TURİZMDE BÜROKRATİK VE SİYASAL ENGELLER: AB GENİŞLEME SÜRECİNİN İNCELENMESİ

Hakan ALAKUŞ^a

Ferhat TOPBAŞ^b

^a Balıkesir Üniversitesi, Burhaniye MYO, Öğr. Gör., Balıkesir, Türkiye (hakan.alakus@balikesir.edu.tr)

^b İzmir Demokrasi Üniversitesi, İİBF, Doç. Dr., İzmir, Türkiye (ferhat.topbas@idu.edu.tr)

MAKALE GEÇMİŞİ

ÖZ

Gönderim Tarihi:

09.10.2021

Kabul Tarihi:

15.12.2021

Anahtar Kelimeler:

Turizm
Avrupa Birliği
Panel veri

Turizm sosyal, kültürel ve ekonomik katkısıyla ciddi bir öneme sahiptir. Ancak, ülkeler arasında karşılıklı ya da tek yanlı bürokratik ve siyasal engeller, turizmde seyahat özgürlüğünü kısıtlayan uygulamalardır. AB üye ülkeleri arasında bu engellerin esnek tutulması veya kaldırılması sonucunda Avrupa'da hem seyahatler kolaylaşmış hem de turizm sektörünün coğrafi alanı genişlemiştir. Çalışmada, 2004 yılı öncesi 15 AB üye ülkesi ile 2004 yılı sonrası AB genişleme süresi içine dahil olan 10 AB üye ülkesi arasında 1995-2016 dönemine ait panel veri seti kullanılarak turist varışlarında ve turizm gelirleri ilişkisi üyelik sürecini gözetken ekonometrik modeller ile incelenmiştir. Geleneksel birim kök testleri değişkenlerin tamamı için fark durağan tespit edilirken, kırılmaları dikkate alan testler de serilerin hepsi seviye durağan tespit edilmiştir. Tam üyelik sürecinin ve dolayısıyla seyahat özgürlüğü önündeki engellerin ortadan kalkmasının bu ülkelerin turizm gelirlerinde ve turist sayılarında anlamlı bir değişime neden olduğunu destekleyen bu bulgunun ardından 2004 genişleme sürecine göre oluşturulmuş kukla değişkenin dahil edildiği ve turizm talebini gelir ve fiyatın fonksiyonu kabul eden standart talep denklemleri tahmin edilmiş ve modellerin tamamında söz konusu değişken anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç da 2004 genişleme süreci sonrası seyahat engellerinin ortadan kalkmasının turizm sektörü üzerine anlamlı etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

*Sorumlu Yazar: Hakan ALAKUŞ

E posta: hakan.alakus@balikesir.edu.tr

Önerilen atf

Alakuş, H. & Topbaş, F. (2021). Turizmde bürokratik ve siyasal engeller: AB genişleme sürecinin incelenmesi. *Review of Tourism Administration Journal*, 2 (2), 157-165.

Review of Tourism Administration Journal

Journal home page: www.rotajournal.org

ISSN: 2757-6205

BUREAUCRATIC AND POLITICAL BARRIERS IN TOURISM: EXAMINATION OF THE EU ENLARGEMENT PROCESS

Hakan ALAKUŞ^a

Ferhat TOPBAŞ^b

^a Balıkesir University, Burhaniye Vocational School, Lecturer, Balıkesir, Turkey (hakan.alakus@balikesir.edu.tr)

^b İzmir Demokrasi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Assoc. Prof. Dr., İzmir, Turkey (ferhat.topbas@idu.edu.tr)

ARTICLE HISTORY

Received:

09.10.2021

Accepted:

15.12.2021

Keywords:

Tourism
European Union
Panel data

ABSTRACT

Tourism has a significant importance with the contributions of social, cultural and economic. However, bilateral or unilateral bureaucratic and political obstacles among countries are practices that restrict the freedom of travel for tourism. As a result of the flexible retention or abolition of these obstacles among the European Union (EU) member countries, both facilitated travels in Europe and has expanded the geographic areas of the tourism sector. In this study, using panel data for the period 1995-2016 between 15 EU member countries before 2004 and 10 EU member countries which included into EU enlargement after 2004, the relationship of tourist arrivals and tourism receipts were examined with econometric models overseeing EU membership process. While the conventional unit root tests were determined to be stationary for all of the variables, the series were found to be stationary in the tests taking into account the fractures. This finding supports the fact that the disappearance of the full membership process and hence the obstacles to freedom of travel cause a meaningful change in the tourism revenues and the number of tourists in these countries. and all of the models were found to be significant. This result shows that the elimination of travel barriers after the 2004 enlargement process has a significant effect on tourism sector.

*Corresponding author: Hakan ALAKUŞ

E posta: hakan.alakus@balikesir.edu.tr

Suggested citation

Alakus, H. & Topbaş, F. (2021). Turizmde bürokratik ve siyasal engeller: AB genişleme sürecinin incelenmesi. *Review of Tourism Administration Journal*, 2 (2), 157-165.

GİRİŞ

Seyahat kararı aynı zamanda turizm talebini ifade etmektedir. Turizm olgusu, özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında büyük bir hızla gelişerek geniş kitlelere yayılan, bireylerin gezmek ve yaşadığı yer dışında başka yerleri görme arzusuyla ortaya çıkan bir sektördür. Turizm ülkelerin ekonomik olarak gelişimi ve kalkınmasında oldukça önemli rol oynadığı için önem arz etmektedir ve son zamanlarda pek çok araştırmaya konu olduğu görülmektedir (Zortuk ve Bayrak, 2013).

Turizm bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır ve bireyler bu ihtiyaçlarını devamlı buldukları yerde karşılayamazlar. Dolayısıyla insanların devamlı buldukları yerden ayrılmalarına sebep olacak bazı faktörlerin oluşumu gerekmektedir. Bu faktörler genellikle turizm talebini oluşturan; turizm bakımında değer kabul edilen yerler, olaylar veya gösterilerdir (Ürger, 1992, 162).

Turizm talebi; bir zaman diliminde, belirli bir turizm destinasyonuna yönelik turizme ilişkin gereksinimlerin karşılanması için gerekli olan gelire, boş vakte ve turizm hareketlerine katılma isteğine sahip bireylerin sayısını ifade etmektedir (Tunç ve Saç, 1998, 80; Ooi, 2013, 378). Turizm talebi, bir turistik ürün için fiyat düzeyi ve döviz kurunda, elde etmek istediği turistik hizmet sağlayan mal ve hizmetler bütünüdür (Olalı ve Timur, 1988, 195). Sezgin (1995, 68) turizm talebinin turistik seyahat gerçekleştirme arzusu ve bunu gerçekleştirebilecek yeterli geliri olan insanların sayısı şeklinde ifade etmektedir. Bu bağlamda turizm talebi, turist gönderen bir destinasyondan turist çeken bir destinasyona olan akım olarak tanımlanabilmektedir (Yarcan, 1998, 29).

Gittikçe büyüyen dünya turizm pazarında daha fazla pay alabilmek, ülkenin turizmde rekabet gücünü arttırmak için turizm talebinin belirleyicilerinin tespit edilmesi, turizm politikalarının bu unsurlara göre şekillendirilmesi önem arz etmektedir. Kişileri seyahate yönelten veya diğer anlamda turizm talebini oluşturan unsurlardan biri de seyahatin önündeki bürokratik ve yasal engellerin varlığıdır. Kuramsal anlamda öngörülen bu ilişkinin gerçekte var olup olmadığı ve varsa derecesinin tespit edilmesi, ülkelerin turizm piyasasındaki rekabet gücünü etkilemektedir.

Son yıllardaki teknolojik gelişmelerin artması ve buna bağlı olarak bireylerin yeni yerler keşfetme isteğinin oluşması akabinde turizm hareketleri hız kazanmaktadır. Uygun vakit ve ekonomik imkanlar gibi şartların sağlanması çoğu zaman seyahat edebilmek için yeterli olmamaktadır. Pek çok bürokratik ve siyasal engelin oluşturduğu olumsuzlukları aşabilmek adına ülkelerin ve bağlı oldukları birliklerin iyileştirici düzenlemeler getirmeleri gerekmektedir. Model olarak seçilen AB ile ilgili yapılan çalışma sonucunda da belirtilen bu durumların doğruluğu analiz sonuçlarında net bir şekilde gözlemlenmektedir. Bu nedenle küreselleşmenin önündeki engellerin kaldırılmasının ne derece önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Kişilerin seyahat özgürlüğünü kısıtlayan ve turizm hareketlerini engelleyen bürokratik ve siyasal engellerin turizm talebini etkileme derecesi AB genişleme sürecinde ele alınarak serbest dolaşım öncesi ve sonrasındaki turizm hareketleri çerçevesinde serbest dolaşım ile birlikte turist sayısı ve turizm gelirlerindeki değişim deneysel olarak incelenecektir.

YÖNTEM

Ekonometrik araştırmanın en önemli aşamalarından bir tanesi, değişkenlere ait verilerin toplanmasıdır. Güvenilir kaynaklardan ve doğru olarak veri toplanmasının yanı sıra, kullanılacak modele uygun olacak şekilde veri toplanması da ekonometrik tahminlerin güvenilirliğini büyük ölçüde etkilemektedir. Zaman serileri ve yatay kesit verilere ilave olarak kullanılan bir diğer önemli veri türü de panel verilerdir. Yatay kesit ve zaman serisi verilerinin birleştirildiği panel verilerin

kullanımı oldukça yaygındır. Panel veri modelleri yardımıyla değişkenler arası ilişkilerin tahmin edilmesine panel veri analizi denilmektedir.

Panel veri kullanılması sayesinde gözlem sayısı artacak ve veriden daha fazla bilgi sağlanabilecek, modelleri daha az kısıtlayıcı varsayım ile tahmin etme imkânı doğacaktır. Bunun sonucunda daha güvenilir parametre tahminleri elde edilecektir. Bunun yanı sıra panel veri ile yapılan tahminler daha etkin ve asimptotik olarak daha tutarlı olacaktır. Panel veriler iki boyuttan (zaman ve yatay) oluştuğu için bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunun ortaya çıkma olasılığı daha düşüktür.

Araştırmada panel verilerde kırılmaları dikkate alan son dönem testlerden, Im, Lee ve Tieslau (2010)'nun trenddeki kaymaları da dikkate alan kırılmalı birim kök testi uygulanacaktır. Bu testin tercih edilmesindeki temel neden ise veri setinde yer alan ülkelerin seçilmiş turizm değişkenlerinin trend yapılarında tam üyelik öncesi ve sonrasında dikkate alınması gereken bir kırılma olup olmadığının test edilmesidir.

AB'nin kuruluşunda ve daha sonraki genişleme süreçlerinde yer alan Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in bulunduğu birinci grup ülkeler ile 2004 yılındaki genişleme sürecinde yer alan Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovenya, Slovakya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta ve Kıbrıs'ın bulunduğu ikinci grup ülkelerin birbirlerine olan turizm faaliyetlerini bürokratik ve siyasal engelleri göz ardı ederek incelediğimiz yapısal kırılmalı birim kök testleri uygulama alanımızı ve örneklem modellerimizi oluşturmuştur. Çalışma; iki grupta yer alan ülkelerin birbirlerine yapmış oldukları turizm faaliyetlerini gözlemlemiştir.

Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Çalışmada AB'ye 2004 yılı öncesinde üyelik gerçekleştirmiş 15 ülke ile birliğe 2004'teki genişleme sürecinde üye olan 10 ülkenin turist sayıları ve turizm gelirleri baz alınarak birim kırılmalı test uygulanmıştır. Söz konusu analizde 15 ülkeye, yeni üyelik gerçekleştirmiş olan 10 ülkeden yapılan turizm hareketleri dikkate alınmıştır. Aynı değişkenler kullanılarak ikinci bir analizde ise genişleme sürecinde üye olan 10 ülkeye doğru yapılmış olan turist sayıları ve turizm gelirleri incelenmiştir ve 1995-2016 tarih aralığında 22 yıl için ele alınmıştır. Genel anlamda kullanılan veriler ise Dünya Bankası gibi güvenilir ve uluslararası geçerliliği olan bir kaynaktan alınmıştır.

Veri Toplama Süreci

Çalışmada kullanılan verilerin toplanması ve veri setinin oluşturulması sürecinde konu ile ilgili alan yazın detaylı bir biçimde incelenmiş, alan yazında yer verilen ve güvenilir olarak kabul edilen veri kaynaklarına ulaşılarak, bilgisayar ve internet ortamındaki ulusal ve uluslararası kaynaklar ve veri tabanlarındaki veriler kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmanın analiz safhasında, panel veri ekonometrisinde son dönem çalışmalarda popülerlik kazanmış olan "Yapısal Kırılmalı LM Birim Kök Testi" kullanılmıştır. Panel durağanlık testleri, zaman serilerine ait durağanlık testlerine karşı daha güçlü olmaları nedeniyle tercih edilmektedir. Son yıllarda uygulamalı çalışmalarda, yapısal kırılmalara izin veren panel durağanlık testleri kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle makro ekonomik veriler gibi ekonomik yapı değişikliklerine çok duyarlı olan serilerde, bazı dönemlerde yapısal kırılmalar görülmesi çok doğaldır. O halde bu tür verilerin durağanlığını sınamak için yapılan panel birim kök testlerinde, yapısal kırılmalar da dikkate

alınmalıdır. Çünkü bir ülkede ya da tüm panele ait seride herhangi bir dönemde yapısal kırılma varsa, bu kırılmayı hesaba katmadan yapılan panel birim kök testleri yanıltıcı sonuçlar doğurabilir. Zaten çalışmada da temel amaç ülkeler arasındaki bürokratik engellerin ortadan kalkmasının, bu ülkelere ait turizm hareketlerinde yapısal değişikliğe neden olduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan analiz bulgularının sunulduğu ve değerlendirildiği bu kısımda ilk olarak 2004 yılında birliğe dahil olan 10 ülkenin ve öncesi süreçte birlikte yer alan 15 ülkenin turizm geliri serisi için elde edilen bulgular sunulmuştur. Ardından benzer bir analiz turist sayısı için de yapılmıştır.

Yapısal Kırılmalı LM Birim Kök Testi Sonuçları

İlk olarak Tablo 1'deki birliğe 2004 yılında üye olan 10 ülkenin turizm gelirlerine ait birim kök testi sonuçları ve kırılma tarihleri görülmektedir. Sadece Malta ve Litvanya'da üyelik öncesi bir kırılma tarihi görülmüş olup geri kalan ülkelerde 2004 genişleme süreci sonrasında bir kırılma tarihi gözlemlenmiştir.

Tablo 1. Yapısal Kırılmalı LM Birim Kök Testi (Turizm Geliri, 10 Ülke)

Ülke	LM t-İstatistiği	Gecikme	Kırılma Tarihi
Macaristan	-3.495	3	2005
Polonya	-4.141	1	2010
Çek Cumhuriyeti	-7.246	2	2006
Slovenya	-6.525	1	2006
Slovakya	-3.359	1	2004
Letonya	-5.565	0	2008
Litvanya	-4.038	4	2003
Estonya	-11.000	0	2007
Malta	-5.022	3	2001
Kıbrıs	-4.858	0	2004

Tablo 2'de ise birlik üyesi 15 ülkenin söz konusu zaman dilimindeki turizm gelirleri değişkenlerine ait birim kök testi sonuçları görülmektedir. Söz konusu ülkelerde de birliğin genişleme süreci olan 2004 yılı etrafına dağılmış bir kırılma yapısı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Yapısal Kırılmalı LM Birim Kök Testi (Turizm Geliri, 15 Ülke)

Ülke	LM t-İstatistiği	Gecikme	Kırılma Tarihi
Belçika	-4.365	0	2002
Fransa	-4.860	2	2005
Almanya	-3.590	1	2006
İtalya	-4.715	1	2005
Hollanda	-4.734	0	2005
Lüksemburg	-3.259	1	2006
İngiltere	-4.456	1	2003
İrlanda	-4.989	3	2005
Danimarka	-3.836	3	2002
Yunanistan	-4.601	1	2004
İspanya	-3.782	0	2005
Portekiz	-5.013	0	2005
Avusturya	-3.962	0	2006
Finlandiya	-3.067	4	2005
İsveç	-4.203	0	2006

Turist sayısına göre elde edilen analiz sonuçları ise yine aynı sıra ile Çizelge 3 ve Çizelge 4'de sunulmuştur. Genişleme sürecinde üye olan 10 ülkeden 8'inde üyelik sonrası tarihte turist sayıları serisinde bir kırılma tespit edilmiştir.

Tablo 3. Yapısal Kırımlı LM Birim Kök Testi (Turist Sayısı, 10 Ülke)

Ülke	LM t-İstatistiği	Gecikme	Kırılma Tarihi
Macaristan	-3.869	0	2006
Polonya	-4.801	1	2008
Çek Cumhuriyeti	-4.484	0	2005
Slovenya	-4.284	0	2008
Slovakya	-3.209	0	2007
Letonya	-3.509	4	2003
Litvanya	-3.857	0	2008
Estonya	-4.122	4	2001
Malta	-4.242	3	2009
Kıbrıs	-4.549	0	2007

Birlik üyesi ülkelere turist varışlarının analiz edildiği aşağıdaki çizelgede de görüldüğü gibi genişleme süreci sonrasında yaşanan bir kırılma yapısı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 4. Yapısal Kırımlı LM Birim Kök Testi (Turist Sayısı, 15 Ülke)

Ülke	LM t-istatistiği	Gecikme	Kırılma Tarihi
Belçika	-3.342	0	2004
Fransa	-4.542	1	2003
Almanya	-4.580	0	2001
İtalya	-3.649	0	2002
Hollanda	-4.365	1	2009
Lüksemburg	-4.037	0	2008
İngiltere	-5.655	2	2008
İrlanda	-4.237	1	2007
Danimarka	-4.006	0	2006
Yunanistan	-5.245	0	2007
İspanya	-2.818	1	2010
Portekiz	-4.556	0	2007
Avusturya	-3.223	0	2012
Finlandiya	-5.903	1	2004
İsveç	-2.930	0	2001

Kukla Değişkenli Turizm Talep Denklemleri

Birim kök testlerinden elde edilen bulgular sonucunda, tam üyelik sonrası ülkelerin turizm sektörlerinde seyahat engellerinin ortadan kalkmasının olumlu bir etkisinin olup olmadığı talep denklemleri yolu ile araştırılmıştır. 2004 öncesi birlik üyesi olan 15 ülke ve sonrasında üye olan 10 ülkeye ait verilerden oluşan veri seti, turizm talebini gelir ve fiyatın fonksiyonu olarak ele alan iki farklı modelde analiz edilmiştir. 2004 öncesi "0" (sıfır) 2004 sonrası "1" (bir) şeklinde oluşturulan kukla değişken, söz konusu tarih öncesinde ve sonrasında turizm değişkenlerinde (turist sayısı ve gelir) anlamlı bir değişim olup olmadığını gösterecektir.

Tablo 5. En Küçük Kareler Yöntemi ile Model Sonuçları

	2004 Genişleme Dönemi Yeni Üye 10 Ülke		2004 Öncesi 15 Üye Ülke	
	Bağımlı Değişken (Turist Sayısı)	Bağımlı Değişken (Turizm Geliri)	Bağımlı Değişken (Turist Sayısı)	Bağımlı Değişken (Turizm Geliri)
Sabit	4.114316*	4.103907*	14.50664*	13.91111
Gelir	0.670248*	1.306907*	1.572043*	-0.786552*
Fiyat	-1.070056*	-0.697286*	-0.642294*	-0.490304*
Dummy (2004)	0.138972**	0.073353	0.502941*	0.453482*
R ²	0,142	0,227	0.209	0.193
F	11,73*	20,69*	28.77*	26.01*

Çalışmada söz konusu ülkelerin turizm değişkenlerinde tespit edilen stokastik sürecin tam üyelik sonrası ülkeler arasındaki seyahat engellerinin ortadan kalktığı iddiasını incelemek amacıyla, tam üyelik sürecini dikkate alarak oluşturulan kukla değişkenin de dahil edildiği ve turizm talebini gelir ve fiyatın fonksiyonu gören standart bir talep denklemi tahmin edilmiştir. Turizm talebini temsilen modelin birinde turist sayısı bir diğerinde ise turizm gelirleri değişkenleri kullanılmıştır. Çizelge 5'te görüleceği üzere tahmin edilen denklemlerden sadece 2004 genişleme süreci sonrası tam üyelik hakkı elde eden 10 ülke için oluşturulan ve turizm gelirinin bağımlı değişken olduğu modelde 2004 kukla değişkeni anlamsız bulunmuştur. Diğer tüm modellerde söz konusu kukla değişken anlamlı olmakla beraber, turist sayısı ve turizm geliriyle de pozitif bir ilişki içerisindedir. Ayrıca modellerdeki gelir ve fiyat değişkenleri beklenildiği yöndedir. Gelir, talep ile pozitif, fiyat ise negatif ilişki içerisindedir.

Bürokratik ve siyasal engellerin bireylerin seyahat kararları üzerinde önemli bir etken olduğu tezinden hareketle oluşturulan kuramsal yapının test edildiği çalışma bulguları, AB'ye üyelik sonrasında hem üye ülkelerin hem de öncesinde birlik üyesi ülkelerin turizm gelirlerinde ve turist sayılarında yapısal bir kırılma olduğu ve kırılmayı dikkate alan testler uygulandığı zaman ise söz konusu serilerin, seviyelerinin durağan oldukları gözlemlenmiştir. AB genişleme süreci sonrasındaki veri setinde yer alan 25 ülkenin turizm değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı kırılmaların olduğu da tespit edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Turizm dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden biridir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ekonomik anlamda oldukça önemli bir hale gelen turizm, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomileri için büyük bir potansiyel gelir kaynağı durumundadır (Opuş, 2001). Söz konusu ülkelerin küresel turizm pazarında ön plana çıkabilmesi ve ihtiyaç duyulan yabancı para gelirlerinin artırılabilmesi açısından diğer sektörlerle göre üç temel üstünlüğe sahiptir:

- Turizm sürekli gelişen ve geliştikçe büyüyen bir endüstridir.
- Turizm, üretilen mal ve hizmetin üretim yerine gidilerek tüketilmesini gerektiren bir pazardır.
- Turizm birçok ülke için ihracat bağımlılığını azaltırken ekonominin de çeşitlenmesini sağlamaktadır (Unur, 2000: 6).

Turizmin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerindeki olumlu etkileri, sektörün ekonomik boyutunu daha da ön plana çıkarmaktadır. Ülke ekonomilerinin karşılaştığı döviz krizleri, ulusal ve

uluslararası ekonomik sıkıntılar nedeniyle turizmin, ülke ekonomilerine olan etkileri döviz katkıları ile bir çıkış noktası olarak görülmektedir. Bu bağlamda turizmin ülke ekonomilerine olan katkıları şu şekilde sıralanabilir;

- Ödemeler dengesine etkisi,
- Gelir etkisi,
- Yurtiçinde ithalat etkisi,
- İşgücü çarpanı etkisi,
- İhracat ve gelir dağılımını düzenleyici etkisi,
- İstihdam artışı ve yeni iş olanakları yaratması
- Ekonomik gelişme ve döviz geliri yaratması,
- Küçük ölçekli işletmelerin geliştirilmesi,
- Hayat standartlarının ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi (Kar ve diğerleri, 2004).

AB, kültürel, toplumsal ve ekonomik yapıda ortak politikalar ve ortak turizm politikaları oluşturarak bütünleşmeyi hedeflemiştir ve hedeflemeye devam etmektedir. AB politikalarının turizm üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri sayesinde turizm sektörü gelişim göstermektedir.

AB ülkeleri arasında sınırların kaldırılması ve dolayısıyla vizelerin kaldırılması sonucunda AB vatandaşlarının Avrupa'da serbestçe seyahat etme hakkı doğmuştur. Diğer ülke vatandaşlarında ise vize ile girdiği bir AB ülkesinden sonra diğer AB üye ülkelerine giriş çıkış yapma garantisi sağlanmıştır.

AB ülkeleri arasında serbest dolaşım hakkının turizm hareketleri üzerine etkisinin olumlu olacağı düşünüldükten sonra hazırlanan bu çalışmada, serbest dolaşım hakkının turizm gelirlerinde yarattığı pozitif etki ekonometrik kanıtlarla tespit edilmiştir. AB genişleme sürecinden 25 AB üye ülkesinin turizm gelirleri olumlu etkilenmiştir. AB vatandaşlarının herhangi bir sınırlama olmadan serbest dolaşabilmeleri seyahat etme özgürlüğünün en güzel örnekleri arasında sayılırken, birlik içindeki politikaların turizmdeki gelişmeleri etkilediği ispatlanmıştır. Bu nedenle ülke politikalarının turizm stratejileri ile uyum içinde yapılması ve yürütülmesi gerekmektedir.

Turizm sektöründe her daim istikrarı yakalamak pek de mümkün olmayabilir. Bir dönem çoğu kişinin ilgi odağı olmayı başarmış bir destinasyonun, başka bir dönemde bu avantajını istemsizce kaybetmesi de mümkündür. Bunlara doğal afet, güvenlik ve politik nedenler örnek gösterilebilir. Kişileri seyahat kararlarında zaman, ekonomik etkenler ve istekleri etkilemektedir. Bunları sağlamalarına karşın ülkelerin, birlik ve toplulukların birbirlerine karşı veya kendi içlerinde uygulamış oldukları pek çok yaptırım vardır. Bunlar genellikle kişilerin almış oldukları kararlarında yer yer olumsuz etki yapabilmektedir. AB ülkelerinin birbirleri ile olan vize uygulamalarındaki sonuçlara bakıldığında da bu belirgin bir şekilde görülmektedir. Genel olarak bürokratik ve siyasal engellerin yapmış olduğu bu olumsuz etkileri farklı stratejiler ile ortadan kaldırmak mümkündür.

AB örneğinde olduğu gibi, ülkeler arasında seyahati kolaylaştırıcı ortak yöntemler sayesinde seyahat etme özgürlüğü sorunu çözülecektir. Bu ortak yöntemler;

Bireyler seyahatten mahrum edilmiş duygusu yaşamamalıdır. Çünkü bu mahrumiyet hissi kişileri seyahate daha doğrusu turizme yönelten motivasyonu düşürecek ve kişileri daha özgür seyahat

edecekleri destinasyonlara yönlendirecektir. Oysa bu tür engellerin kaldırılması ile söz konusu ülkenin turizm sektörü gelişecek ve bu gelişimin yaratacağı doğrudan ve dolaylı etkiler sayesinde ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda olumlu gelişmeler gözlenecektir.

Özgür olarak serbest dolaşım hakkı kazanılmalıdır. Bireylerin yapmış oldukları destinasyon seçimlerini etkileyen pek çok etkenden biri de serbest dolaşım hakkı olarak gösterilebilir. Çünkü turizm hareketleri açısından uygun ekonomik durum oldukça önemlidir. Her zaman uygun şartlara sahip olunamayacağından dolayı, bu seyahat kararı alındığında, gidilen yerlerde özgür seyahat etmek oldukça önemlidir. Bu durum sağlandığı takdirde destinasyon tercihinde pozitif bir etki görülmüş olacaktır.

Sınır geçişlerinde vize, sağlık ve gümrük işlemleri basitleştirilmelidir. Turizm faaliyetlerinde uygun zaman, ekonomik durum ve seyahat etme isteği oluşması her zaman pek kolay mümkün olmamaktadır. Uygun şartlar sağlandığında ise kişiler kısıtlı olan zamanlarını yasal yaptırımlar ile harcamak istememektedirler. Bu nedenle ülkeler arası geçişlerde gerekli olan mevzuat şartlarının en basite indirilmesi olumlu etki yaratmaktadır.

Haksız rekabeti arttıran vergi ve harçlar kaldırılmalıdır. Çünkü tercih edilen destinasyona, farklı bir ülkeden gidilmek istendiği zaman uygulanacak bu yaptırımlar kişileri yapmış oldukları seçimden vazgeçirebilmektedir. Tercih edilen ülke buna benzer uygulamaları kendi sınırları içindeki seyahatlerde daha uygun şartlarda uyguladığı zaman, ülke dışından destinasyona olan talepler olumsuz etkilenmektedir. Haksız ve eşit imkanlara sahip olmayan kişiler verecekleri kararda bu tarz yerlerden uzak kalmayı tercih edeceklerdir.

KAYNAKÇA

- Olalı, H., Timur, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir: Ofis Tic. Matbaacılık.
- Ooi, C.A., Hooy, C.W., & Som, A.P.M. (2013). Tourism Crises and State Level Tourism Demand İn Malaysia. *International Journal of Business and Society*, 14 (3), 376-389.
- Opuş, S. (2001). Turizmin Ekonomik Etkileri: Erzurum'daki Turistik İşletme Belgeli Konaklama Tesislerinde Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(3-4), 37-58.
- Sezgin, M. (1995). *Genel Turizm*. Ankara: Tütübay Ltd. Şti.
- Tunç, A., & Saç, F. (1998). *Genel Turizm Gelişimi-Geleceği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Unur, K. (2000). Turizmin Türkiye'nin Ödemeler Dengesine Etkisinin Analizi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 1-17.
- Ürger, S. (1992). *Genel Turizm Bilgisi*, Antalya: Akdeniz Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu.
- Yarcan, Ş. (1998). *Turizm Endüstrisinin Yapısı*. (2. Bas.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Zortuk, M., & Bayrak, S. (2013). Seçilmiş Ülkelere Göre Türkiye'nin Turizm Talebi. *Ekonometri ve İstatistik*. 19, 38-58.